

Sygn. akt I ACa 723/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 września 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: Sędzia SA Krzysztof Depczyński (spr.)

Sędziowie: SA Dorota Ochalska - Gola

SO del. Elżbieta Zalewska - Statuch

Protokolant: st. sekr. sąd. Katarzyna Olejniczak

po rozpoznaniu w dniu 17 września 2015 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa **Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.**

przeciwko **M. J.**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 26 kwietnia 2013 r. sygn. akt II C 1804/12

1. zmienia zaskarżony wyrok w punktach 2 i 5 w ten sposób, że w punkcie 2 zasądza od M. J. na rzecz Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 120.086,50 (sto dwadzieścia tysięcy osiemdziesiąt sześć 50/100gr) złotych, z tym że kwotę powyższą rozkłada na 288 rat miesięcznych, tj. 287 rat po 417 (czteryście siedemnaście) złotych a 288 rata w kwocie 407,50 (czteryście siedem i 50/100 gr) złotych, płatnych do dnia 26 każdego miesiąca, poczynając od września 2015 roku z ustawowymi odsetkami w przypadku uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat oraz uchyla punkt 5 wyroku;

2. zasądza od Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz M. J. kwotę 2.214 (dwa tysiące dwieście czternaście) złotych brutto tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sygn. akt I ACa 723/15

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Łodzi:

- w punkcie 1 uchylił nakaz zapłaty wydany przez ten Sąd dnia 8 listopada 2012 r., którym nakazano pozwanej M. J., aby zapłaciła powódce Bankowi (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 120.557,80 złotych z ustawowymi odsetkami oraz koszty procesu,

- w punkcie 2 zasądził od pozwanej M. J. na rzecz powódki Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 120.086 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 22 października 2012 r.,

- w punkcie 3 zastrzegł pozwanej prawo powołania się w toku egzekucji zasądzonego od niej świadczenia na ograniczenie odpowiedzialności do wysokości nabytego majątku spadkowego po ojcu P. J.,
- w punkcie 4 oddalił powództwo w pozostałej części,
- w punkcie 5 nadał wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności co do zasądzonego roszczenia,
- w punkcie 6 nie obciążył pozwanej zwrotem kosztów procesu na rzecz powódki;
- w punkcie 7 orzekł o należnych adwokatowi kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu.

Sąd Okręgowy ustalił, że pozwana, urodzona dnia (...), jest jedynym spadkobiercą ustawowym ojca P. J., zmarłego w dniu 11 sierpnia 2010 r. Spadek nabyła z dobrodziejstwem inwentarza (postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku zostało wydane w dniu 7 lipca 2011 r.). Pozwana jest małym dzieckiem, urodziła się po śmierci P. J., którego ojcostwo zostało ustalone wyrokiem Sądu Rejonowego w Zgierzu z dnia 13 maja 2011 r.

W dniu 21 sierpnia 2009 r. P. J. zawarł z powodowym bankiem umowę mieszkaniowego kredytu hipotecznego. Po śmierci kredytobiorcy bank otrzymał 40.000 zł z tytułu stanowiącej zabezpieczenie kredytu polisy ubezpieczeniowej na życie zmarłego, które przeznaczył na spłatę kapitału (39 046,26 zł) i odsetek (953,74 zł); do spłaty pozostało 120 086,50 zł.

Matka pozwanej E. K. uzyskała zgodę sądu na dokonywanie czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem córki w postaci zawarcia ugody lub porozumienia, co do restrukturyzacji długu z tytułu kredytu hipotecznego i zawarcia umowy sprzedaży zabudowanej nieruchomości w Z. na rzecz dowolnie wybranej osoby, w tym także na swoją rzecz, za cenę nie niższą niż kwota zadłużenia kredytowego.

Małoletnia pozwana i jej matka są w trudnej sytuacji życiowej i majątkowej. Zamieszkują w małym domu o powierzchni 57 m², położonym w Z. na działce o powierzchni 570 m². Nieruchomość jest obciążona hipoteką ustanowioną na rzecz powodowego banku, stanowiącą zabezpieczenie udzielonego ojcu pozwanej kredytu hipotecznego. Małoletnia otrzymuje rentę rodzinną w wysokości 920 zł miesięcznie i świadczenie MOPS w wysokości 240 zł. E. K. nie pracuje, zajmuje się wychowywaniem córki, posiada samochód z 2002 r.

Sąd Okręgowy uwzględnił roszczenie główne na podstawie niebudzącego wątpliwości uznania powództwa w tej części. Rygor natychmiastowej wykonalności nadał na podstawie art. 333 § 1 k.p.c., i ograniczył odpowiedzialność pozwanej - w związku przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza - do wartości stanu czynnego spadku (art. 1031 § 2 k.p.c.). Powództwo zostało oddalone co do kwoty 471,30 zł z tytułu odsetek. Zdaniem Sądu I instancji, dochodzenie tego roszczenia w okolicznościach sprawy od dwuletniej pozwanej jest sprzeczne z art. 5 k.c.

Odnosząc się do złożonego przez pozwaną w toku procesu wniosku o rozłożenie dochodzonego roszczenia na 318 rat, płatnych co miesiąc do 2039 r., Sąd I instancji stwierdził, że nie ma podstaw do jego uwzględnienia, ponieważ nie zachodzi przesłanka przewidziana w art. 320 k.p.c. Do takiego wniosku Sąd Okręgowy doszedł po rozważeniu ustalonej sytuacji życiowej i majątkowej pozwanej oraz interesu wierzyciela. Podkreślił ponadto fakt wystawienia na sprzedaż wchodzącej w skład spadku nieruchomości za cenę 340 000 zł.

Od tego wyroku apelację wywiodła strona pozwana, zaskarżając orzeczenie w zakresie pkt 2 i 5. Skarżąca podniosła zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego, a mianowicie:

- a. art. 320 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, co skutkowało nie przychyleniem się do wniosku strony pozwanej o rozłożenie zasądzonego świadczenia na raty podczas, gdy poczynione ustalenia faktyczne wskazują, iż sytuacja życiowa i finansowa strony pozwanej jest wyjątkowa i stanowi podstawę do zastosowania instytucji moratorium sędziowskiego,
- b. art. 5 k.c. poprzez jego niezastosowanie i zasądzenie odsetek od sumy 120.086,50 zł liczonych począwszy od dnia 22 października 2012 roku, tj. od dnia wytoczenia powództwa w sytuacji gdy zasądzenie odsetek za okres trwania

procesu - od wytoczenia powództwa do wyrokowania - w świetle okoliczności przedmiotowej sprawy jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego,

2. naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, a mianowicie:

a. art. 316 § 1 k.p.c. poprzez wybiórcze i niekonsekwentne rozważenie całokształtu okoliczności istniejących w dacie wyrokowania skutkujące zasądzeniem na rzecz powoda odsetek od kwoty 120.086,50 zł liczonych począwszy od dnia 22 października 2012 roku, które na dzień orzekania opiewają na sumę 7.955,32 zł przy jednoczesnym uznaniu i przyjęciu, iż domaganie się przez powoda skapitalizowanych odsetek w kwocie 471,30 zł stanowi nadużycie prawa w myśl art. 5 k.c.,

b. art. 335 § 1 k.p.c. poprzez nadanie wyrokowi w zakresie pkt 2 rygoru natychmiastowej wykonalności w sytuacji gdy wykonanie wyroku może grozić pozwanej niepowetowaną szkodą.

W konkluzji skarżąca wniosła o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda sumy 120.086,50 zł wraz z odsetkami liczonymi od dnia wyroku do dnia zapłaty,
2. rozłożenie zasądzonej kwoty na raty, na okres do 20 sierpnia 2039 roku i określenie zgodnie z art. 320 k.p.c. rat miesięcznych płatnych do końca każdego miesiąca począwszy od miesiąca wydania wyroku przez Sąd II instancji,
3. ewentualnie odroczenie płatności zasądzonej sumy pieniężnej do uzyskania przez pozwaną pełnoletności, tj. do dnia 28 grudnia 2028 roku,
4. uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności,
5. zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu przed sądem drugiej instancji.

W następstwie rozpoznania apelacji pozwanej, Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z dnia 5 grudnia 2013 r., sygn. akt I ACa 786/13 oddalił apelację (pkt 1), nie obciążył pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego poniesionymi przez stronę powodową (pkt 2) oraz przyznał i nakazał wypłacić adwokat A. P. kwotę 3.321 złotych brutto ze Skarbu Państwa tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu w postępowaniu apelacyjnym (pkt 3).

Na skutek skargi kasacyjnej pozwanej, Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 9 kwietnia 2015 r. (II CSK 409/14) uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 5 grudnia 2013 r., sygn. akt I ACa 786/13 i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy pozwana popierała apelację, wnosząc o rozłożenie świadczenia na raty do 31 sierpnia 2039 roku, tj. 288 rat, w tym 287 rat po 417 złotych, a ostatnia rata 410,05 złotych i ustalenie terminu płatności na 26 dzień każdego miesiąca. Ponadto pozwana wniosła o zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu, nieopłaconej w całości ani w części za postępowanie kasacyjne oraz za postępowanie apelacyjne przy ponownym rozpoznaniu sprawy.

Strona powodowa wniosła o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny po ponownym rozpoznaniu sprawy zważył, co następuje:

Apelacja pozwanej jest uzasadniona, a sformułowany wniosek o wydanie orzeczenia reformatoryjnego podlega uwzględnieniu w przeważającej części.

Na wstępie dalszych rozważań zaznaczyć trzeba, że żadna ze stron, w tym zwłaszcza po wydaniu wyroku przez Sąd Najwyższy, nie kwestionowała przyjętej podstawy odpowiedzialności pozwanej, a jedynie ocenę prawną zgłoszonego żądania. W opisanej sytuacji, Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie, po myśli art. 398²⁰ k.p.c. był związany wykładnią prawa dokonaną w sprawie przez Sąd Najwyższy. Nie mógł zatem interpretować przepisów prawa (zarówno materialnego, jak i procesowego) odmiennie, niż to wynika z uzasadnienia orzeczenia zapadłego w sprawie II CSK 409/14.

Sąd Apelacyjny podzielił w pierwszej kolejności stanowisko skarżącej, że wysunięte przez powodowy Bank roszczenia z tytułu odsetek ustawowych od dochodzonej sumy głównej nie mogą uzyskać ochrony prawnej także za okres od dnia 22 października 2012 r. Pomimo, że powstały one już przeciwko małoletniej pozwanej, ich domaganie się pozostaje w sprzeczności z zasadami współzycia społecznego. Przemawiają za tym zarówno okoliczności, w jakich powstała odpowiedzialność osobista i rzeczowa pozwanej, jak również konfrontacja sytuacji życiowej i majątkowej M. J. ze statusem powodowego Banku. Małoletnia stała się wprawdzie właścicielką nieruchomości swojego zmarłego ojca, jednakże samodzielnie nie mogła podjąć działań zmierzających do zaspokojenia wierzytelności dzięki pozyskaniu środków ze zbycia tych składników majątkowych. Natomiast zabiegi jej matki okazały się do tej pory bezskuteczne, pomimo, że od stycznia 2012 r. dysponowała dokumentami niezbędnymi do regulowania obciążającego jej córkę zadłużenia. Aktualne możliwości finansowe małoletniej ograniczają się do renty rodzinnej z ubezpieczenia społecznego. W okresie od dnia 22 października 2012 r. wysokość tego świadczenia w skali miesięcznej nie przekraczała nawet przeliczonego na każdy miesiąc obciążenia z tytułu odsetek ustawowych od kapitału kredytu hipotecznego.

Trafnym okazał się również zarzut naruszenia przez Sąd I instancji art. 320 k.p.c. Jak wynika z uzasadnienia rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, w wyniku niezastosowania instytucji rozłożenia dłużnikowi na raty świadczenia pieniężnego, doszło do naruszenia ustanowionej w tym przepisie normy. Upoważnia ona sąd orzekający do wzięcia pod rozwagę przy wydawaniu wyroku, czy jego orzeczenie będzie mogło być wykonane bez potrzeby przeprowadzania egzekucji, zwłaszcza czy pozwany będzie w stanie spełnić zasądzone świadczenie jednorazowo. Przesłanką zastosowania tego przepisu jest ustalenie, że w danej sprawie zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony; decydują o tym okoliczności konkretnej sprawy. W ocenie Sądu Apelacyjnego podzielić należy zapatrywanie skarżącej, że okoliczności dotyczące jej osoby, w tym zwłaszcza sytuacja osobista i finansowa powodują, że nierealne jest spełnienie od razu i w pełnej wysokości zasądzanego świadczenia. Wskazuje na to zarówno dotychczasowa nieskuteczność prób pozaegzekucyjnej sprzedaży nieruchomości, jak i warunki lokalnego rynku, o którym z doświadczenia życiowego wiadomo, że nie charakteryzuje się wzmożonym popytem. Rozłożeniu długu pozwanej na raty nie sprzeciwia się natomiast sytuacja samego wierzyciela, który nie podnosił nawet, aby znajdował się w kłopotach ekonomicznych, lecz jest podmiotem dysponującym płynnością finansową, przedsiębiorcą prowadzącym działalność nakierowaną na maksymalizację zysku i akumulowanie kapitału.

Zaakceptować należy również stanowisko, że wyjątkowa sytuacja osobista pozwanej pozwala na wyznaczenie rozmiarów poszczególnych rat na około 50% aktualnych dochodów małoletniej. Sam fakt rozłożenia świadczenia na raty w takiej wysokości nie będzie stanowić jednocześnie pokrzywdzenia wierzyciela. Pozbawi go jedynie należności ubocznej w postaci odsetek, a nie samej należności głównej. Z kolei stały charakter dochodów pozyskiwanych przez pozwaną z renty rodzinnej, stanowić będzie gwarancję efektywnej wykonalności rozstrzygnięcia w odniesieniu do poszczególnych rat. Sąd Apelacyjny nie znalazł natomiast podstaw do postulowanego w apelacji odroczenia terminu płatności wyżej określonych rat, bowiem ustawodawca w art. 320 k.p.c. w ogóle nie przewidział możliwości wydania takiego rozstrzygnięcia w przypadku świadczenia pieniężnego. Za udzieleniem tak daleko idącego wsparcia na rzecz małoletniej pozwanej nie przemawiają również zasady współzycia społecznego.

Uwzględniając podniesione przez pozwaną zarzuty, Sąd Apelacyjny działając na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił więc zaskarżony wyrok w ten sposób, że w punkcie 2 zasądził od M. J. na rzecz Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 120.086,50 złotych, z tym że kwotę powyższą rozłożył na 288 rat miesięcznych, tj. 287 rat po 417 złotych

a 288 rata w kwocie 407,50 złotych, płatnych do dnia 26 każdego miesiąca, poczynając od września 2015 roku z ustawowymi odsetkami w przypadku uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat.

Zastosowanie szczególnej reguły wyrokowania, określonej w art. 320 k.p.c. sprawiło, że nietrafnym okazało się również rozstrzygnięcie o nadaniu wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności, pomimo uznania roszczenia przez pozwaną. Termin spełniania zasądzzonego świadczenia wskutek jego rozłożenia na raty został bowiem przesunięty w stosunku do chwili wydania wyroku przez Sąd I instancji, jak i uprawomocnienia się omawianego orzeczenia Sądu odwoławczego. Dlatego też zaskarżony wyrok został zmieniony również w ten sposób, że uchylono jego punkt 5.

W punkcie 2 Sąd Apelacyjny rozstrzygnął o kosztach za postępowanie kasacyjne. W jego toku pozwana korzystała z pomocy prawnej udzielonej przez adwokata, działającego z urzędu, a koszty tej pomocy nie zostały opłacone w całości ani w żadnej części. Zgodnie zatem z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, na podstawie art. 98 § 1 i 3 i art. 122 § 1 k.p.c. należało wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu zasądzić od powodowego Banku na rzecz pozwanej w wysokości określonej przez § 6 pkt 6 w zw. z § 2 ust. 1 i ust. 3 oraz § 13 ust. 4 pkt 2 ab initio rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 461 ze zm.).

Brak było natomiast podstaw do zasądzenia wynagrodzenia pełnomocnika pozwanej z tytułu nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przy ponownym rozpoznaniu sprawy na etapie postępowania apelacyjnego. Rozstrzygnięciu w tym zakresie, zawartemu w punkcie 3 wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 5 grudnia 2013 roku, przysługuje walor prawomocności, bowiem przy poprzednim rozpoznaniu sprawy przed Sądem odwoławczym pozwana była reprezentowana przez osobę tego samego pełnomocnika z urzędu.